

SOCIOLOGIE/SOCIOLOGY

**MAJORAREA VÂRSTEI DE PENSIONARE ÎN
REPUBLICA MOLDOVA: ARGUMENTE
„PRO” ȘI „CONTRA”**

Anatolii ROJCO, dr., conf. cercet., IEFS

Recenzent: Alexandru STRATAN, dr. hab., IEFS

În articolul dat sunt expuse argumente în favoarea majorării vârstei de pensionare în RM și este evaluată inconsistența argumentelor contra acesteia. Concluzia de bază este, că majorarea vârstei de pensionare va contribui la îmbunătățirea asigurării cu pensii a populației țării.

Cuvinte cheie: vârsta de pensionare, îmbătrânirea populației, durata vieții, sarcina demografică, povara pensionară, bugetul asigurării sociale de stat.

Majorarea vârstei de pensionare este o problemă dureroasă pentru populația oricărei țări, deoarece presupune modificarea contractului social anterior acceptat dintre stat și cetățenii săi cu privire la timpul de începere a „odihnei meritate”. În plus, majorarea vârstei de pensionare are un impact asupra mai multor procese. Aceasta se datorează faptului, că în economiile moderne, vârsta de pensionare îndeplinește un șir de funcții. În primul rând, stabilirea vârstei de ieșire la pensie fixează pragul juridic al bătrâneții, dincolo de care individul se transformă din plătitor al contribuțiilor la pensii în beneficiarul plăților pensionare. Ca urmare, vârsta de pensionare se manifestă drept unul din regulatorii de bază ai raportului dintre numărul de pensionari și contribuabili ai sistemului de pensii, acționând asupra echilibrului și stabilității lui financiare. În al doilea rând, obținerea pensiei pentru limită de vârstă, formal, este încetarea lucrului, iar vârsta de ieșire la pensie se interpretează ca limita superioară a capacității de lucru, care acționează asupra ofertei totale a forței de muncă.

Istoria formării sistemelor de pensii, în diferite țări ale lumii, atestă faptul, că la stabilirea vârstei de pensionare, în prim-plan, întotdeauna se ținea cont de posibilitățile financiare ale statului. La sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea, asigurarea cu pensii după limita de vârstă a început cu stabilirea nivelelor de vârstă înalte: 70 de ani – în Germania și Marea Britanie, 65 de ani – în SUA și Franța. Aceste condiții de vârstă, nicidecum, nu corespundeau realităților demografice ale aceluși timp – puțin peste jumătate din bărbații de 20 de ani aveau șansa de a trăi până la 65 de ani și încă mai puțini – până la 70 de ani.

În ultimele decenii, în lume au fost elaborate destule abordări ale reformării sistemelor asigurărilor de pensii. Chiar și în acele țări, unde vârsta de pensionare a fost stabilită inițial la un nivel relativ înalt, procesul intensiv de îmbătrânire a populației a impus actualizarea problemei de majorare a acesteia. Deoarece pensionarii nu lucrează și, deci, se află la întreținere, indiferent de metoda de finanțare a pensiilor, îmbătrânirea populației, în limitele neschimbate ale vârstei de pensionare, înseamnă mărirea cotei consumătorilor venitului național [1]. Respectiv, majorarea vârstei de pensionare permite reducerea numărului acestor consumatori și reducerea cheltuielilor pentru achitarea pensiilor. Concomitent se asigură creșterea numărului populației cu vârstă aptă de muncă, ceea ce duce la creșterea ocupării forței de muncă,

**INCREASING RETIREMENT AGE
IN REPUBLIC OF MOLDOVA:
“PROS” AND “CONS”**

Anatolii ROJCO, PhD, Ass.Prof., IEFS

Reviewer: Alexandru STRATAN, PhD, IEFS

Arguments in favor of against increasing the retirement age in Moldova are discussed in this article. It is concluded that increasing the retirement age will help to improve pension provision in the country.

Keywords: retirement age, aging of population, life expectancy, demograp hic pressure, pension burden, state social insurance budget

Increasing the retirement age is a painful problem for the population of any country as it means the change of previously accepted social contract between the state and its citizens on the beginning of “the deserved rest”. Additionally, increasing the retirement age has its impact over other processes. This is because, in modern economies, the retirement age has several functions. Firstly, the establishment of the retirement age fixes legal boundaries of the senior age, beyond which the individual is transformed from the payer of pension contributions in the recipient of pension payments. As a result, the retirement age is one of the main regulators of the ratio between pensioners and taxpayers in the pension system, influencing its balance and financial stability. Secondly, obtaining pension formally means cessation of work, and the retirement age is treated as the upper limit of disability, that affects the total supply of labor force.

History of pension systems in various countries says that setting the retirement age was in the first place conditioned by the financial ability of the state. In the late XIX and early XX century the Age Pension was qualified at very high levels: 70 years in Germany and Britain, 65 years in the U.S. and France. That age did not match the demographic realities of the time: slightly more than half of the 20-year-old male had a chance to live to 65, and even less to 70 years.

In recent decades a lot of approaches to pension system reforming were developed. Even in countries where the retirement age was originally set at a relatively high level, intensive process of population aging arose the question of its improvement. After all, if retirees are not working and are therefore dependent, then, regardless of the method of financing the pensions, population aging at unchanged boundaries of the retirement age means an increase in the share of national income consumers [1].

Accordingly, increasing the retirement age reduces the number of such consumers and reduces the cost of pensions. At the same time the growth of the working-age population is insured, which leads to the employment

care, la rândul său, rezultă o creștere a veniturilor sistemului de pensii din contul majorării cuantumului contribuțiilor de asigurări. Concluzionăm, că majorarea vârstei de pensionare este un mecanism eficient de adaptare a sistemului de pensii distributiv la îmbătrânirea populației, deoarece nu atrage după sine nici reducerea pensiilor, nici majorarea ratelor de asigurare [1].

În același timp, orice schimbare a drepturilor la pensie, la care se referă majorarea vârstei de pensionare, afectează interesele unei părți considerabile a populației și, de aceea, este o măsură politică dificil de realizat. Vârsta de ieșire la pensie, în majoritatea statelor din Europa de Vest, niciodată nu a fost atât de scăzută ca în fostele țări socialiste. Cu toate acestea, în ultimii ani, aceste state s-au ciocnit la fel cu necesitatea de mărire a vârstei de pensionare.

În Franța se pune întrebarea cu privire la majorarea vârstei minime de pensionare pentru limita de vârstă de la 60 până la 62 de ani pentru ambele sexe, iar vârsta de pensionare deplină după limita de vârstă deja constituie 65 de ani. În prezent, în procesul majorării vârstei de pensionare se află de asemenea Germania, Marea Britanie și SUA. În afară de aceasta, multe țări dezvoltate au stabilit praguri similare de stabilire a vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. Această direcție este urmată și de fostele țări socialiste. Vârsta de pensionare a fost majorată în toate țările Europei Centrale și de Est, care fac parte din Uniunea Europeană, precum și în 8 țări din cele 12 foste republici ale USSR, excepție fiind doar Belarus, Rusia, Uzbekistan și Ucraina (tabelul 1).

Majorarea vârstei de pensionare este una dintre cele mai actuale probleme ale funcționării sistemului de asigurări de pensii și în Republica Moldova. Până în anul 1999, în țară a fost în vigoare vârsta de pensionare scăzută și diferențiată în funcție de sex (60 de ani – pentru bărbați și 55 de ani – pentru femei). Această limită a capacității de muncă a fost o moștenire a perioadei sovietice de dezvoltare a Republicii Moldova. În fosta Uniune Sovietică, această vârstă de pensionare a fost introdusă în anul 1932, după înfăptuirea unor cercetări medicale speciale a muncitorilor, care ieșeau la pensia de invaliditate din cauza pierderii capacității de muncă. Conform rezultatelor acestor cercetări, s-a descoperit, că majoritatea femeilor, la atingerea vârstei de 55 de ani, și majoritatea bărbaților, la atingerea vârstei de 60 de ani, pierdeau posibilitatea de a lucra. Mai precis, la această vârstă, pentru majoritatea lucrătorilor, asigurarea unui salariu obișnuit devenea imposibilă sau necesita un efort excesiv.

Vârsta de pensionare de 60 de ani pentru bărbați și 55 de ani pentru femei, în raioanele Republicii Moldova din stânga Nistrului, a fost introdusă în același timp cu alte regiuni ale fostei Uniuni Sovietice, încă înainte de război, iar în cele de pe malul drept al Nistrului – după terminarea Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Însă, condițiile demografice și socio-economice actuale diferă mult de situația existentă acum 80 de ani. Aceste condiții au determinat necesitatea obiectivă de a actualiza limita superioară a capacității de muncă pentru bărbați și femei și, ca urmare, de a stabili o vârstă de pensionare mai mare.

La sfârșitul anilor 1990 – începutul anilor 2000, în Moldova deja a fost efectuată majorarea vârstei de pensionare. Odată cu adoptarea Legii nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, în Republica Moldova, din anul 1999 a început majorarea vârstei de ieșire la pensie, atât pentru bărbați, cât și pentru femei.

increase, which, in turn, leads to the increase in income of the pension system through increased insurance funds. This gives grounds to conclusion that increasing the retirement age is an effective mechanism to adapt the pension distribution system to the population aging, because it does not entail any reduction in pensions or raising fees [1].

At the same time, any change in pension rights as increasing of the retirement age is affects the interests of the majority of population, and is therefore politically difficult to be implemented. The retirement age in most of Western Europe has never been as low as in the former socialist countries. Nevertheless, in recent years those states also faced with the necessity to increase the retirement age.

The question of increasing the minimum age for the age pension from 60 to 62 years for both sexes is posed in France, where the age to be qualified for the full age pension is already 65 years. Currently Germany, UK, and USA are also involved in the process of increasing the retirement age. In addition, many developed countries have the same retirement age both for men and women. This trend is shared by the former socialist countries. The retirement age was increased in all countries of Central and Eastern Europe that joined the European Union, as well as in 8 countries of the 12 former Soviet republics with the only exceptions of Belarus, Russia, Ukraine, and Uzbekistan (Table 1).

Increasing the retirement age is one of the most pressing issues in the pension insurance system in Moldova. Until 1999 the country has the low sex-differentiated retirement age: 60 years for men and 55 years for women. This boundary of the working ability had been the legacy of the Soviet period. In the former Soviet Union, this retirement age was introduced in 1932 after special medical examinations of workers retiring on disability. Those examinations had revealed that most women at 55 and most men at 60 lost opportunity to work or, more precisely, ensuring regular income became impossible or required excessive stress for most workers at this age.

The retirement age of 60 for men and of 55 for women had been fixed in the left-bank districts of Moldova simultaneously with the other regions of the former Soviet Union, before the WW2, and in the right bank it had been made after the War. However, the current demographic and social-economic conditions are significantly better than it was 80 years ago. This led to an objective need to update the upper limit of disability for men and women and, consequently, to establish a higher retirement age.

In the late 1990's and early 2000's the retirement age in Moldova have already been increased. With the adoption of the Law Nr. 156-XIV of October 14, 1998 on the State Social Insurance Pensions in Moldova, since 1999 the retirement age began to increase both for men and women.

Tabelul 1/Table 1

Unii indicatori demografici în Republica Moldova și în alte țări/
Some demographic indicators in Moldova and other countries

	Vârsta standard de pensionare, ani/ Standard retirement age, years			Durata vieții la naștere, ani/ Life expectancy at birth, years			Rata persoanelor de 60+ de ani în numărul total al populației/ Rate of 60+ years old in the entire population, %	
	bărbați/ male	femei/ female	anul/ year	bărbați/ male	femei/ female	anul/year	ambele sexe/ both genders	anul/ year
<i>Țările – foste republici ale USSR/ Countries – former republics of the USSR</i>								
Moldova/ Moldova	62	57	2010	65,3	73,4	2009	14,0	2009
Azerbaidjan/ Azerbaijan	62	57	2009	69,9	75,4	2008	8,0	2009
Armenia/ Armenia	63	61,5	2009	70,6	77,0	2009	12,5	2008
Belarus/ Belarus	60	55	2009	64,7	76,5	2008	18,6	2009
Georgia/ Georgia	65	60	2009	69,3	79,0	2008	18,2	2009
Kazakhstan/ Kazakhstan	63	58	2009	63,6	73,6	2009	10,1	2009
Kârgâzstan/ Kyrgyzstan	63	58	2009	64,5	72,6	2008	7,5	2009
Rusia/Russia	60	55	2009	62,8	74,7	2009	17,4	2008
Tadjikistan/ Tajikistan	63	58	2003	69,7	74,8	2008	5,4	2009
Turkmenistan/ Turkmenistan	62	57	2009	63,4	70,4	1999	6,1	2005
Uzbekistan/ Uzbekistan	60	55	2009	68,2	73,0	1998	6,2	2005
Ucraina/ Ukraine	60	55	2009	63,8	74,9	2009	20,4	2009
<i>Țările membre ale UE/ EU Member States</i>								
Bulgaria/ Bulgaria	63	60	2009	69,8	77,0	2008	23,4	2007
Marea Britanie/ United Kingdom	65	60	2008	77,6	81,8	2007	21,6	2007
	65	65	2020	78,5	82,9	2015-2020*		
Ungaria/ Hungary	62	62	2009	70,0	78,3	2008	21,8	2007
Germania/ Germany	65	65	2008	77,6	82,7	2008	25,2	2007
	67	67	2029	79,6	84,9	2025-2030*		
Italia/ Italy	65	60	2008	78,7	84,2	2008	25,6	2007
Letonia/ Latvia	62	62	2009	67,0	77,8	2008	21,7	2007
Lituania/ Lithuania	62,5	60	2008	69,3	77,6	2008	20,6	2007
Norvegia/ Norway	67	67	2008	78,4	83,2	2008	21,3	2007
Polonia/ Poland	65	60	2008	71,3	80,0	2008	17,8	2007
România/ Romania	63,25	58,25	2008	69,7	77,2	2008	19,5	2007
	65	65	2015	70,3	77,2	2010-2015*		
Slovenia/ Slovenia	63	56,3	2009	75,5	82,6	2008	20,0	2007
Finlanda/ Finland	65	65	2008	76,5	83,3	2008	22,6	2007
Franța/France	60-65	60-65	2008	77,6	84,9	2007	21,6	2007
Cehia/Czech Republic	61,83	56,33- 60,33	2008	74,1	80,5	2008	21,4	2007
	63	59-63	2016 – bărb./ male 2019 – fem./female	75,1	81,1	2015-2020*		
Suedia/ Sweden	65	65	2008	79,2	83,3	2008	24,2	2007
Estonia/ Estonia	63	60,5	2008	68,7	79,5	2008	21,7	2005
	63	63	2013	68,9	79,3	2010-2015*		
<i>Unele țări din Asia și America/ Some countries in Asia and America</i>								
Argentina/ Argentina	65	60	2007	70,1	77,7	2001	13,8	2006
Brazilia (oraș/sat)/ Brazil (urban / rural)	65/60	60/55	2007	68,8	76,4	2007	9,0	2006
Canada/ Canada	65	65	2007	77,8	82,6	2004	18,1	2006
USA/U.S.	65,8	65,8	2007	76,7	81,3	2007	17,4	2007
	67	67	2027	79,1	83,7	2025-2030*		
Cili/Chile	65	60	2007	75,5	81,5	2005	11,6	2006
Japonia/Japan	65	65	2008	79,2	86,0	2007	27,0	2006

Sursa: Anuar demografic al Rusiei, 2009; Populația și societatea, 2009; United Nations, 2008; Social Security Programs, 2008a, 2008b, 2009./ Source: Демографический ежегодник России, 2009; Население и общество, 2009; United Nations, 2008; Social Security Programs, 2008a, 2008b, 2009.

Notă: * – Prognozarea longevității vieții așteptate la naștere, după datele scenariului mediu al prognozei demografice a ONU, 2008 (<http://esa.un.org/unpp>)./ Note: * – Projections of life expectancy at birth, according to the medium scenario of the demographic forecast UN, 2008 (<http://esa.un.org/unpp>).

Începând cu 1 ianuarie 1999, vârsta de pensionare a început să se majoreze cu 6 luni pe an și spre a.2008 trebuia să constituie 65 de ani pentru bărbați și 60 de ani – pentru femei. Totuși, ulterior a fost adoptată Legea nr. 1485-XV din 22 noiembrie 2002, care a „congelat” vârsta de pensionare la nivelul anului 2002 și, în prezent, ea constituie 62 de ani pentru bărbați și 57 de ani – pentru femei.

În Moldova persistă diferite puncte de vedere privind nu numai posibilitatea majorării ulterioare a vârstei de pensionare, dar și scenariul posibil pentru o astfel de creștere (în ce măsură această vârstă poate fi majorată și pentru cine – pentru ambele sexe sau doar pentru bărbați ori doar pentru femei?). Răspunsuri univoce la aceste întrebări nu există și, de aceea, la luarea deciziei privind această problemă trebuie să se țină cont de argumentele „pro” și „contra” majorării vârstei de pensionare.

Argumentele în favoarea majorării vârstei de pensionare

1. Necesitatea schimbării limitelor vârstei de pensionare este legată de faptul, că populația Republicii Moldova, ca și a altor țări dezvoltate, îmbătrânește. În anul 1959, când a fost efectuat primul recensământ postbelic al populației, numărul persoanelor de vârstă de 60 de ani și peste a constituit 222 de mii de oameni sau 7,7% din totalul populației țării. 30 de ani mai târziu, în anul 1989, numărul persoanelor de vârstă de 60 de ani și peste a ajuns la 546 mii, ceea ce a depășit nivelul anului 1959 de 2,5 ori. Aceasta a determinat majorarea ponderii persoanelor de vârstă de 60 de ani și peste la 12,6%.

Procesul îmbătrânirii populației Moldovei a continuat și în anii următori, dar în ultimul deceniu, ritmurile sale au încetinit considerabil. Aceasta a avut loc datorită reducerii numărului total al populației, pe de o parte, și unei creșteri neînsemnate a numărului persoanelor de vârstă de 60 de ani și peste, pe de altă parte. Pe parcursul anilor 2000-2009, numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste a crescut de la 496,3 până la 500,4 mii de oameni (sau cu 0,8%), iar ponderea lor în numărul populației a crescut de la 13,6 până la 14,0%. Din țările CSI, o situație mult mai rea decât în Republica Moldova este în Rusia (17,4%), Belarus (18,6%) și Ucraina (20,4%) – tabelul 1.

2. Procesul îmbătrânirii populației din Moldova a influențat creșterea indicelui sarcinii demografice, care se stabilește prin numărul de persoane de vârstă de pensionare, calculat la 1000 de persoane de vârsta aptă de muncă. În dinamica indicelui sarcinii demografice, rectificările au fost introduse și de procesul de majorare a vârstei de pensionare. La 1 ianuarie 1999, adică până la începutul majorării vârstei de pensionare, la 1000 de persoane de vârstă aptă de muncă reveneau 280 de persoane de vârstă de pensionare (figura 1). În anii următori, pe măsura creșterii vârstei de pensionare, numărul de persoane de vârstă de pensionare s-a redus semnificativ, ceea ce a avut un impact pozitiv asupra reducerii sarcinii demografice. După „congelarea” procesului de creștere a vârstei de pensionare, dinamica indicelui sarcinii demografice a avut un caracter instabil. În anii 2006-2010 s-a schițat o tendință clară de creștere a acestuia, atunci când, în calcul la 1000 de persoane apte de muncă, numărul persoanelor de vârstă de pensionare a crescut de la 214 până la 229 de persoane sau cu 2,3%. În conformitate cu parametrii în vigoare ai sistemului de pensii și ai pieței forței de muncă a Moldovei, majorarea sarcinii demografice cu privire la populația aptă de muncă are un impact negativ nu numai asupra situației financiare a sistemului de pensii, dar și asupra perspectivelor dezvoltării economice a țării.

The increase had to be 6 month each year starting on January 1, 1999, and had been planned to grow to 65 years for men and 60 years for women in 2008. However, later the Law Nr. 1485-XV of November 22, 2002, “froze” the retirement age as it was in 2002. Now it is 62 for men and 57 for women.

In Moldova, there are different points of view not only on the possibility of further increasing the retirement age, but also on possible scenarios for such increase, on the size of that increasing, and of genders to apply it (only men, only women, or both). No unequivocal answers to these questions exist. Therefore, the decision must take into account all pros and cons for increasing the retirement age.

The arguments in favor of increasing the retirement age

1. Need to change the boundaries of the retirement age is due to the fact that the population in the Republic of Moldova is aging like in other developed countries. The first postwar census in 1959 revealed 222 thousand persons aged 60+ that is 7.7% of the total population. 30 years later, in 1989, number of persons aged 60+ has reached 546 thousand that exceeded the level of 1959 in 2.5 times. This led to the increase in the rate of persons aged 60+ to 12.6%.

The aging of population in Moldova has continued in the subsequent years. Meanwhile, its pace slowed down considerably in the last decade. This was due to the decrease in the total population, on the one hand, and a very slight increase in the aged 60+, on the other hand. During 2000-2009 number of persons aged 60+ increased from 496.3 thousand up to 500.4 thousand (increase 0.8%), and their rate in the population increased from 13.6% to 14.0%. Among CIS countries, only Russia (17.4%), Belarus (18.6%) and Ukraine (20.4%) are in worse situation (Table 1).

2. Aging of the population in Moldova contributed to the increase of the demographic pressure index, which is calculated as the number of persons of the retirement age per 1,000 people of the working age. Process of the retirement age increasing also contributes in the dynamics of the demographic pressure index. On January 1, 1999, i.e. , prior to increasing the retirement age, there were 280 people of the retirement age per 1,000 people of the working age (Figure 1).

In subsequent years the retirement age was increasing and the number of persons of the retirement age has significantly decreased, which impacts positively reducing the demographic pressure. After the retirement age increasing was frozen, dynamics of the demographic pressure index became instable. Later, in 2006-2010 this index got a clear tendency to increasing as the number of retirement age people per 1,000 people of working age has risen from 214 up to 229, or on 2.3%. Under the existing parameters of the pension system and labor market in Moldova, this increasing of demographic pressure over the working age population has a negative impact not only on the financial status of the pension system, but also on the prospects for economic development.

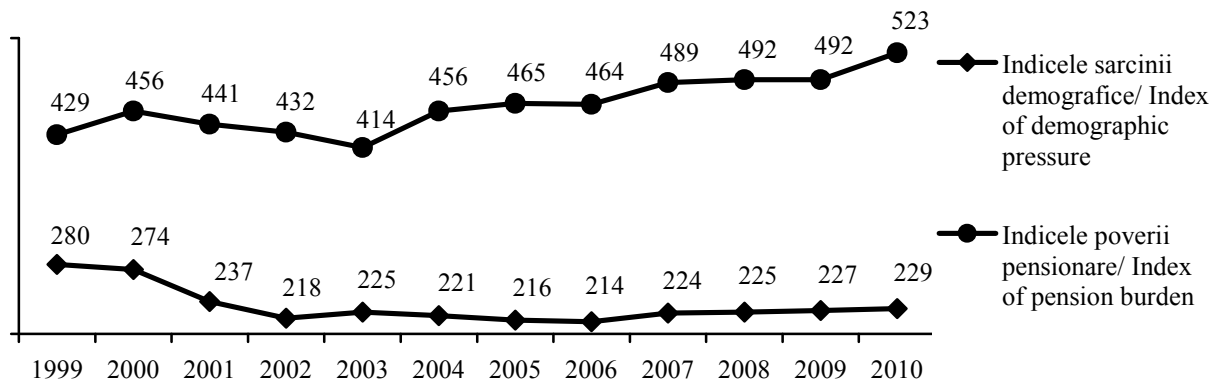

Fig. 1. Indicii sarcinii demografice și a poverii pensionare în Republica Moldova (la începutul anului), pers./
Fig. 1. Indexes of demographic pressure and pension burden in Moldova at the beginning of the year, pers.

Sursa: Construit în baza datelor din Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2003. – Ch.: Statistica, 2010, p. 53; Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010. – Ch.: Statistica, 2010, p. 39./ Source: Designed and constructed by Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2003. – Ch.: Statistica, 2010, p. 53; Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010. – Ch.: Statistica, 2010, p. 39.

Sarcina demografică caracterizează doar condițiile generale, în baza cărora în țară funcționează sistemul de pensii. O imagine mai completă a gradului de stabilitate a sistemului de pensii, bazat pe principiul solidarității, oferă indicatorul „indicele poverii pensionare”, care se stabilește conform numărului de pensionari, în calcul la 1000 de persoane a populației ocupate. Cu cât este mai mică povara pensionară, cu atât este mai stabil financiar sistemul de pensii.

În Moldova, situația poverii pensionare este chiar mai rea decât cea a sarcinii demografice. Pe parcursul anilor 1999-2009, numărul de pensionari a scăzut cu 10,1%, în timp ce numărul populației ocupate a scăzut cu 26,3%. Ca urmare, dacă la începutul anului 1999, la 1000 de oameni din populația ocupată reveneau 429 de pensionari, apoi la începutul anului 2010 – 523. Astfel, la un pensionar reveneau mai puțin de două persoane ocupate în economia națională a Moldovei.

3. Extrem de nefavorabilă este situația cu raportul dintre numărul de pensionari și numărul de lucrători asigurați, care efectuează contribuții individuale de asigurare și în folosul cărora angajatorii efectuează alocații de asigurare în Casa Națională de Asigurări Sociale. Acest lucru se datorează faptului, că o parte din angajați lucrează în condițiile unei angajări orale și ale unor înțelegeri neformale privind mărimea remunerării muncii (conform datelor BNS, ponderea ocupațiilor informal, în a.2009, a constituit 30%). Imaginea completă a coraportului numărului de pensionari și a angajaților asigurați este imposibil de determinat. Acest fapt este cauzat atât de dificultățile de identificare a lucrătorilor informal angajați, care nu participă la finanțarea sistemului de pensii, cât și de stabilirea numărului lucrătorilor, care, deși sunt formal angajați, primesc o parte din salariul său (de regulă, cea mai mare) informal („în plicuri”). Ca urmare, plata primelor de asigurare se efectuează numai din câștigurile reale.

Astfel, problema privind schimbarea raportului dintre numărul de pensionari angajați în Moldova este foarte acută, unul dintre instrumentele pentru soluționarea căreia poate fi majorarea vârstei standard de pensionare.

The demographic pressure characterizes only the general conditions under which the country's pension system works. The most complete picture of the sustainability of the pension system based on the principle of solidarity is presented by the pension burden index, which is defined as the number of pensioners per 1,000 employed. The lower is the pension burden, the more financially stable is the pension system.

In Moldova, the situation with the pension burden is even worse than the situation with the demographic pressure. During the years 1999-2009 number of pensioners decreased by 10.1%, while the number of employed decreased by 26.3%. As a result, at the beginning of 1999 we had 429 pensioners per 1,000 employed, but at the beginning of 2010 this index was 523. Thus, we have now less than two employed in the national economy of Moldova for each retiree.

3. Extremely unfavorable situation exists with the rate between the number of pensioners and the number of insured workers who pays individual fees, or their employers make contributions to the National Social Insurance. This is due to the fact that some employees are working under oral informal employment and payment agreements. According to the NBS, in 2009 the share of informal employment was 30%. It is impossible to draw the complete picture of the ratio of pensioners to the insured employees. This is due to difficulties in registering of the informally employees who do not participate at all in the financing of the pension system, and the calculation of the number of employees, which, although being formally employed, receive a large part of their income conform “grey” (under the table) schemes. As a result, the insurance fees are paid only from a part of the real wage.

Thus, the task of changing the rate between the number of retirees and the employed in Moldova is very acute, and the retirement age increasing could become one of tools for its solution.

4. În Moldova, o răspândire destul de largă a căpătat fenomenul pensionarilor care lucrează. În anii 2004-2009, ponderea pensionarilor care lucrează în numărul total al pensionarilor pentru limita de vârstă a crescut de la 10,7 până la 22,7% sau de 2,1 ori (tabelul 2). Și mai mare este implicarea în domeniul muncii salariate a pensionarilor din mun. Chișinău: în anii 2004-2009, ponderea pensionarilor pentru limita de vârstă care lucrau a crescut de la 22,2 până la 36,2% sau de 1,6 ori. Astfel, în RM, lucrător este, practic, fiecare al patrulea pensionar, iar în mun. Chișinău – fiecare al treilea.

Un număr deosebit de mare de salariați este constituit de „noi” pensionari, care de curând au perfectat pensia pentru limita de vârstă. Ponderea acestora variază anual între 43 și 49%, adică, practic, fiecare al doilea pensionar „nou” după vârstă este salariat. Remarcăm faptul, că aceste date cuprind doar numărul salariaților, ocupați formal în întreprinderi. În afară de aceștia, un număr mare de pensionari este implicat în ocuparea informală.

4. The phenomenon of working pensioners is fairly widespread in Moldova. In 2004-2009 the proportion of working pensioners in the total number of age pensioners increased from 10.7% to 22.7 %, or 2.1 times (Table 2). In Chisinau, involvement of pensioners in the sphere of hired labor is even large. In 2004-2009 the proportion of working-age pensioners has increased here from 22.2% to 36.2%, or 1.6 times. Thus, every fourth of the age pensioners in Moldova, and every third in Chisinau are employed.

Especially large number of employees exists among the “new” pensioners, i.e., among those who have got the age pension recently. In different years their share varies from 43% to 49%, i.e., approximately every second “new” age pensioner is an employee. Note that these data on employed pensioners includes only the formally hired employees. Except of them, a large number of pensioners is involved in informal employment.

Tabelul 2/ Table 2

**Dinamica numărului pensionarilor ocupați după vârstă, mii pers./
Dynamics in the number of working pensioners by age, thousand**

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	a.2009, în % la a.2004/ 2009, in % to 2004
Pensionari după vârstă ocupați – total/ Retired by age – total	460,8	457,3	459,7	458,8	462,1	465,0	100,9
inclusiv: salariați/ include: employed	49,2	59,7	71,3	82,7	95,5	105,7	214,8
în % la «total»/ % to «total»	10,7	14,2	13,2	18,6	20,7	22,7	-
«Noi» pensionari după vârstă ocupați – total/ The “new” age pensioners – total	22,3	24,7	27,3	27,4	28,9	26,7	119,7
inclusiv: salariați/ include: employed	9,5	11,9	13,2	12,6	14,2	12,2	128,4
în % la «total»/ % to «total»	42,6	48,2	48,4	46,0	49,1	45,7	-

Sursa: Calculat după Raportul social anual, 2009. Ch., 2009, p. 180, 183./Source: Calculated by Raport social anual, 2009. Ch., 2009, p. 180, 183.

Astfel, răspândirea largă în Moldova a fenomenului pensionarilor lucrători este un indiciu evident, că pierderea esențială a capacității de muncă la atingerea vârstei de pensionare, stabilite în prezent, la o parte însemnată a pensionarilor nu are loc.

5. În ultimii ani, s-a schimbat radical natura și condițiile muncii. A avut loc o reducere serioasă a ocupării locurilor de muncă, care necesită un mare efort fizic. Productivitatea muncii lucrătorilor ocupați în activitatea intelectuală sau în sfera deservirii, în comparație cu alte tipuri de activitate economică, într-o măsură mai mică, depinde de vârstă. Nu întâmplător, cei mai mulți pensionari lucrează în domeniile educației, sănătății, științei și fac parte din specialiștii cu calificare înaltă. Este evident, că, pe măsura mișcării economiei Moldovei în direcția dezvoltării post-industriale, pierderea capacității de muncă va avea loc la vârste mai înaintate. Astfel, schimbările structurale în economie constituie un factor, care are ca scop păstrarea capacității de lucru a pensionarilor, fiind concomitent un argument pentru o posibilă creștere a vârstei de pensionare.

6. Până în prezent au avut loc mutații semnificative în ciclurile demografice și sociale de viață. În economia modernă a crescut brusc rolul educației populației. Conform recensământului populației Moldovei, în anul 1959, în calcul la 1000 de persoane, instruire universitară aveau numai 14 persoane, iar în a.2004 –

Thus, widespread phenomenon of employed pensioners in Moldova is clear evidence that the achievement of the established retirement age does not mean a substantial disability for a large part of pensioners.

5. In recent years the nature and conditions of work changed radically. Heavy labor jobs decreased significantly. Productivity of workers employed in the brain work or in the service sector depends on age less than in other types of economic activity. It is not by chance that most working pensioners are concentrated in education, health, science, and among highly qualified professionals. At the movement of Moldovan economy in the direction of post-industrial development, disability will obviously occur in higher age. Thus, structural changes in the economy are a factor aiming at preserving the retirees' ability to work. It is also an argument for a possible increase of the retirement age.

6. Recently we see significant shifts in the demographic and social life cycles. The role of public education has sharply increased in today's economy. According to the 1959' census in Moldova, 14 persons per 1,000

101 persoane sau de 7,2 ori mai multe. O răspândire largă a învățământului superior în Republica Moldova, în anii 1990-2000, a dus la faptul, că tineretul contemporan rămâne mai mult timp în sistemul educațional decât generația părinților. Ca urmare, tinerii intră pe piața forței de muncă la o vârstă mai târzie. Are loc o creștere a vârstei de începere a ocupării permanente a forței de muncă, ceea ce, în limitele constante ale vârstei de pensionare, înseamnă reducerea duratei totale a ocupării forței de muncă pe parcursul vieții. Astfel, în anul 2000, nivelul de ocupare a populației de vârstă de 15-24 de ani a fost de 29,8%, iar în 2010 – 18,0% sau de 1,7 ori mai mic. Din punctul de vedere al funcționării sistemului de pensii, aceasta înseamnă o reducere a perioadei de achitare a primelor de asigurare, ceea ce are un impact negativ asupra situației financiare a acestuia.

7. Creșterea numărului de pensionari și creșterea mărimilor pensiilor au determinat o sporire semnificativă a cheltuielilor bugetului de asigurări sociale de stat pentru achitarea pensiilor. În anii 2001-2009, aceste cheltuieli au crescut de 3,4 ori (tabelul 3). Cheltuielile sporite pentru achitarea pensiilor au devenit unul din motivele deficitului bugetului asigurărilor sociale de stat. Acest deficit are loc începând cu anul 2005 (excepție constituie numai anul 2008). Pentru acoperirea lui, Guvernul este nevoit să efectueze transferuri din bugetul de stat. În anul 2009, aceste transferuri au atins 823,9 mln lei, sumă care a permis să fie acoperite 10,8% din cheltuielile bugetului de asigurări sociale.

had the higher education, while in 2004 there were 101 persons, or 7.2 times more. Wide dissemination of higher education in Moldova in 1990-2000 led to the fact that today's young people stay longer in education than their parents' generation. As a result, young people enter the labor market at a later age. The age of the first permanent employment is increased. Having constant retirement boundaries, it means that the total duration of employment during the life decreases. In 2000 the employment rate for people aged 15-24 was 29.8%, but in 2010 it was 18.0% or 1.7 times less. For the pension system, this means reduction of the period of the fee payment, which negatively impact on its financial state.

7. Increase in the number of pensioners and increase of pensions caused a significant increase in budget expenditures for the state social insurance pensions. In 2001-2009 these expenses increased 3.4 times (Table 3). Increased spending on pensions has become one of the reasons for the state social insurance budget. This deficit occurs from 2005 (the only exception is 2008). To cover it the government has to make transfers from the state budget. In 2009 these transfers amounted to 823.9 mil. MDL, which allowed to cover 10.8% of the social insurance budget expenditures.

Tabelul 3/ Table 3

**Dinamica cheltuielilor din bugetul asigurărilor sociale de stat pentru achitarea pensiilor/
Expenditures of the budget of state social insurance pensions**

	2001	2003	2005	2007	2009	a. 2009, în % la a.2001/ 2009, in % to 2001
Cheltuieli – total, mln. lei/ Total expenditures, mil. MDL	1373,3	2173,9	3697,7	5244,6	7607,2	349,9
inclusiv: cheltuieli pentru achitarea pensiilor/ include: pensions	932,0	1629,9	2897,8	3840,6	5560,8	341,2
în % la PIB/ % to GDP						
Cheltuieli – total, mln. lei/	7,2	7,9	9,8	9,8	12,7	-
inclusiv: cheltuieli pentru achitarea pensiilor/ include: pensions	4,9	5,9	7,7	7,2	9,3	-

Sursa: Calculat după Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010, Ch.: Statistica, 2010, p. 254, 491./Source: Calculated by Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010, Ch.: Statistica, 2010, p. 254, 491.

În Moldova, creșterea cheltuielilor pentru achitarea pensiilor a depășit creșterea volumului PIB-ului. Ca rezultat, dacă în anul 2001, cheltuielile pentru achitarea pensiilor au constituit 4,9% din PIB, atunci în anul 2009 – 9,3%. Valoarea acestei ponderi este mai mare decât în multe din țările CSI (în Rusia, de exemplu, volumul de finanțare a achitării pensiilor populației reprezintă 6,7% din PIB), precum și decât în unele țări UE. În a.2008, cheltuielile pentru achitarea pensiilor, în % din PIB, au constituit în Letonia 6,0%, Irlanda – 6,0%, Cipru – 6,9%, Bulgaria – 7,0%, Estonia – 7,1%, Lituania – 7,4%, iar România – 7,5% [2]. Astfel, la asigurarea cetățenilor cu pensii, sistemul financiar al RM suferă o încărcătură foarte mare, ceea ce provoacă riscuri însemnate în funcționarea acestuia.

Argumente împotriva majorării vârstei de pensionare și evaluarea inconsistenței lor

1. Principalul obstacol pentru majorarea vârstei de pensionare în Moldova este durata scăzută a vieții, în special la bărbați. Într-adevăr, în a.2009, speranța de viață la naștere

In Moldova, the growth in spending on pensions outpaced the increase in GDP. As a result, in 2001 they came to 4.9% of GDP, but in 2009 increased to 9.3%. This ratio is not only higher than that in many CIS countries (Russia, for example, funds for payment of pensions to the population 6.7% of GDP), but is even higher than in some EU countries. Thus, in 2008 spending on pensions as % of GDP amounted to 6.0 % in Latvia, 6.0% in Ireland, 6.9% in Cyprus, 7.0% in Bulgaria, 7.1% in Estonia, 7.4% in Lithuania, and 7.5 % in Romania [2]. Thus, while ensuring the pensions for citizens of Moldova, its financial system has a very high burden that poses a substantial risk to its functioning.

The arguments against increasing the retirement age and their failure

1. It is said that the main obstacle to the increasing of the retirement age in Moldova is a low duration of life, especially for men. Really, in 2009 the life

pentru bărbații și femeile Moldovei a constituit, respectiv, 65,3 de ani și 73,4 de ani, care este mai mică decât în toate țările membre ale UE și unele țări ale CSI (tabelul 1). Totodată, în multe țări ale CSI, speranța de viață este mai mică decât în Moldova: Belarus (bărbați), Kazahstan (bărbați), Kârgâzstan (bărbați, femei), Rusia (bărbați), Turkmenistan (bărbați, femei), Uzbekistan (femei), Ucraina (bărbați). Totuși, în unele din ele, vârsta de pensionare stabilită este mai mare (Kazahstan, Kârgâzstan) sau egală cu vârsta de pensionare în Republica Moldova (Turkmenistan).

Evaluând situația privind speranța de viață la naștere în Moldova drept extrem de precară, menționăm totuși, că la discutarea problemei majorării vârstei de pensionare, acest indicator nu trebuie luat în considerare, întrucât copiii nu au legătură directă cu sistemul de pensii, iar participanții lui sunt doar persoanele cuprinse de piața muncii (adică mai mari de 15 ani) și cele pensionate. În Moldova, anii de viață ai băieților, care în anul 2009 au atins vârsta de 15 ani, vor număra 51,6, iar ai fetelor – 59,5, iar speranța la viață așteptată – respectiv, 66,6 și 59,5 de ani. Aceasta este cu 1,3 ani (la băieți) și cu 1,1 ani (la fete) mai mare decât speranța de viață la nașterea lor.

Menționăm, că posibilă creștere a vârstei de pensionare este în concordanță deplină cu tendința conturată a creșterii duratei vieții la bărbați și femei. Dacă înainte de 2005, speranța de viață la naștere și la atingerea vârstei de 15 ani avea o tendință de scădere, atunci în ultimii ani a avut loc o dinamică pozitivă (figura 2).

expectancy at birth for men and women in Moldova was respectively 65.3 years and 73.4 years, which is lower than in all EU countries and some CIS countries (Table 1). However, in many CIS countries the life expectancy is less than in Moldova: Belarus (male), Kazakhstan (male), Kyrgyzstan (male, female), Russia (male), Turkmenistan (male, female), Uzbekistan (female), and Ukraine (male). Nevertheless, the standard retirement age in some of them is above (Kazakhstan, Kyrgyzstan) or equal to the retirement age in Moldova (Turkmenistan).

Estimating the situation with the life expectancy at birth in Moldova as very negative, we can however note that this parameter should not be taken into account at the discussion on increasing the retirement age. This is due to the fact that children are not directly related to the pension system. It is participated by persons entered the labor market, i.e., over 15 years, and retirees. In Moldova, the survival age for boys that were 15 years old in 2009 will be 51.6 years, and for girls it will be 59.5 years, with the life expectancy 66.6 years and 59.5 years, respectively. This is 1.3 years (boys) and 1.1 years (girls) longer than the life expectancy at their birth.

Note that a possible increase in the retirement age is consistent with the emerging trends of increased life expectancy for men and women. If before 2005 the life expectancy at birth and at the age of 15 tended to decrease, in recent years there has been a positive trend (Figure 2)

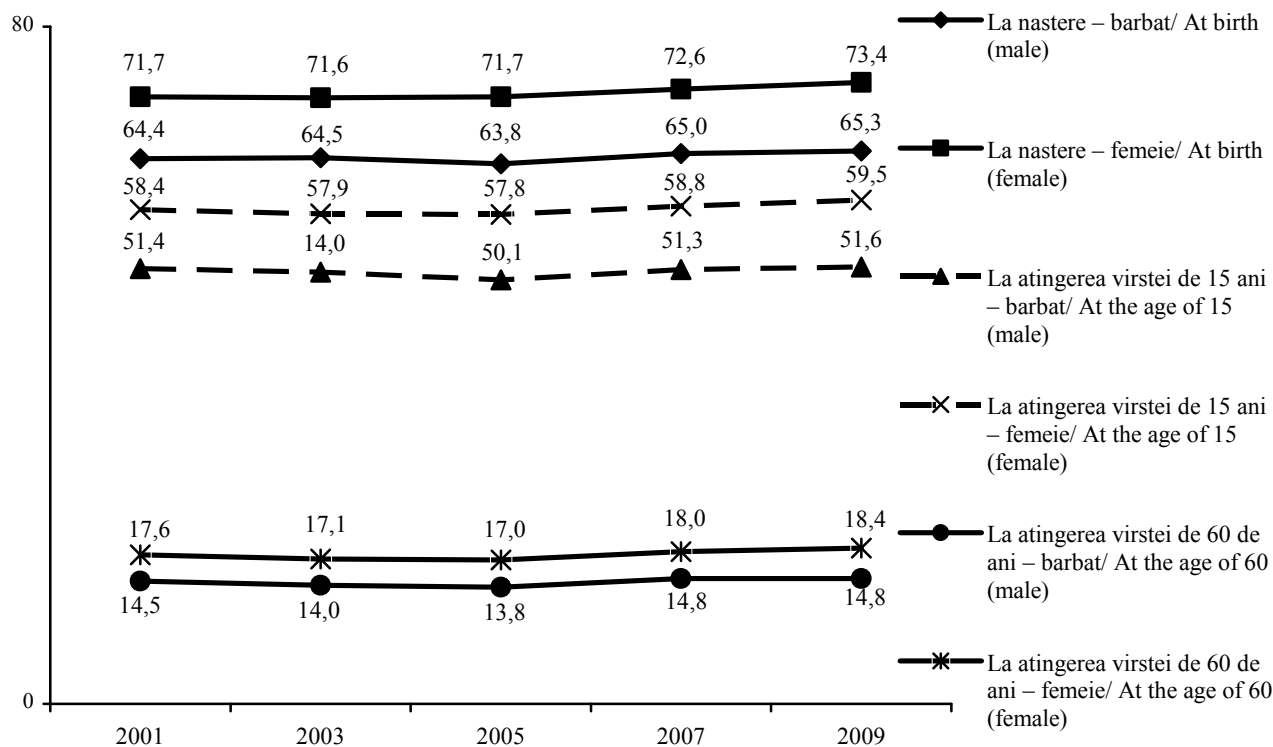

Fig. 2. Numărul de ani de supraviețuire a populației Republicii Moldova/

Fig. 2. The life expectancy of the population of Moldova

Sursa: Construit în baza datelor Anuarului statistic al Republicii Moldova, 2010.–Ch.: Statistica, 2010, p. 40./Source: Built on dates by Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2010. – Ch.: Statistica, 2010, p. 40.

În examinarea posibilității majorării vârstei de pensionare este oportun de a ține seama nu numai de speranța de viață la naștere, dar și de dinamica numărului de ani supraviețuiți după atingerea vârstei de pensionare. În a.2009, în RM, bărbatul, care a împlinit vârsta de 60 de ani, mai trăiește în medie încă 14,8 ani sau cu 1 an mai mult decât în a.2005. Numărul de ani supraviețuiți de o femeie de 60 de ani, în a.2009, a fost 18,4, ceea ce este cu 1,4 ani mai mult decât în a.2005. Astfel bărbații, care în a.2009 au atins vârsta de 60 ani, mai trăiesc în medie încă până la 74,8 ani, iar femeile – până la 78,4 ani.

2. Unul din argumentele împotriva majorării vârstei de pensionare rezidă în faptul, că pe piața forței de muncă, persoanelor de vârstă de pensionare și chiar de vârstă de pre-pensionare este dificil de a găsi un loc de muncă, de aceea majorarea vârstei de pensionare va înrăutăți și mai mult șansele de angajare. Totuși, datele BNS nu confirmă această temere.

În 2010, ponderea bărbaților ocupați în numărul celor economic activi de vârstă de pre-pensionare 60-61 de ani a constituit 98,4%, ceea ce depășește nivelul mediu. Ponderea femeilor ocupate în numărul celor economic active de vârstă de pre-pensionare de 55-59 de ani la fel este mai mare decât nivelul mediu (tabelul 4). După atingerea vârstei de pensionare, nivelul activității economice al populației se micșorează considerabil: la bărbați – de 2,3 ori, iar la femei – de 1,6 ori. În unele cazuri, aceasta poate fi condiționată de starea sănătății, în altele – de îndeplinirea funcțiilor familiale ș.a.m.d. Totuși, printre bărbații economic activi de vârstă de 62-64 de ani au fost ocupați 98,7%, iar de vârstă de 65 de ani și peste – 100%. Privind femeile de vârstă de 57-59 de ani, de 60-64 și 65 de ani și peste, situația este analogică. Astfel, și bărbații, și femeile, atât de vârstă de pre-pensionare, cât și post-pensionare nu au întâmpinat probleme în ocupare.

Considering the possibility of increasing the retirement age, it is appropriate to consider not only the life expectancy at birth, but also the dynamics of the survival after the retirement age. In Moldova, in 2009 a man who has attained the age of 60 lives on average another 14.8 years, or 1 year more than it was in 2005. For a 60-year-old woman the number was 18.4 years in 2009, which 1.4 years more than in 2005. Thus, men reaching the age of 60 in 2009 will live on average till 74.8 years and women will live till 78.4 years.

2. One of the arguments against increasing the retirement age stands that, in the labor market, it is already difficult to find a job for persons at the age of retirement or even pre-retirement. Then, increasing the retirement age worsens their chances of employment. However, the NBS data does not support this apprehension.

For men in the pre-retirement age of 60-61, in 2010 the share of employed among economically active men was 98.4%, that exceeds the average. For women in pre-retirement age of 55-59, the share of employed are also above the average (Tab. 4). After reaching the retirement age the level of economical activity is significantly decreased: for men in 2.3 times, and for women in 1.6 times. In some cases this may be due to health, in others to family functions, etc. However, among the economically active men aged 62-64, 98.7% were employed and 100% at the age 65+. The same situation exists among women aged 57-59, 60-64, and 65+. Thus, both men and women, both in the pre-retirement and post-retirement age had no actual problems with employment.

Tabelul 4/ Table 4

Ocuparea populației pe diferite grupe de vârstă, 2010/
Employment by age in Moldova, 2010

	Numărul populației peste 15 ani, mii pers./ Population at the age 15+, thousand pers.	Populația economic activă, mii pers./ Economically active population, thousand pers.	Populația ocupată, mii pers./ Employed, thousand pers.	Nivelul activității economice/ Level of economical activity, %	Ponderea pers. ocupate în numărul celor economic active/ Rate of employed among economically active, %
Bărbați – total/ Male – total	1411,0	630,6	573,3	45,0	90,9
Inclusiv: de vârsta de/ Include: at the age:					
- 60-61 ani/years	35,5	18,6	18,3	52,4	98,4
- 62-64 ani/years	33,6	7,5	7,4	22,3	98,7
- 65+ ani/years	133,1	13,5	13,5	10,1	100,0
Femei – total/ Female – total	1564,0	604,8	570,1	38,7	94,3
Inclusiv: de vârsta de/ Include: at the age:					
- 55-56 ani/years	52,5	28,3	27,3	53,9	96,5
- 57-59 ani/years	73,9	25,4	25,1	34,4	98,8
- 60-64 ani/years	87,7	16,4	16,2	18,7	98,8
- 65+ ani/years	222,3	8,9	8,9	4,0	100,0

Sursa: [3] și datele operative ale BNS./ Source: [3] and NBS recent data.

Totodată, rezultatele diferitor anchete sociologice reflectă un interes într-adevăr scăzut al angajatorilor față de angajarea persoanelor de vârstă pre-pensionară. Privind acest fapt, este just de a ne întreba: oare nu menținerea unei vârste de pensionare redusă este cauza lezării intereselor lucrătorilor de vârstă pre-pensionară la obținerea locului de muncă? Dacă se menține dreptul bărbatului de a înceta lucrul la atingerea vârstei de 62 de ani, iar al femeii – la 57 de ani, atunci poziția angajatorului, care preferă un lucrător relativ tânăr, este de înțeles. Într-un astfel de lucrător se poate investi (de exemplu, prin sistemul de ridicare a calificăției), așteptând o productivitate înaltă, în timp ce un angajat, care se apropie de pragul pensionării, nu reușește să întoarcă angajatorului mijloacele investite. Astfel, păstrarea unei vârste mici de pensionare, în realitate, nu îmbunătățește, ci, dimpotrivă, agravează situația lucrătorilor de vârstă pre-pensionară pe piața forței de muncă, reducând competitivitatea lor.

3. Un alt argument împotriva majorării vârstei de pensionare este respingerea acestei măsuri de către populație. Într-adevăr, este greu de așteptat, că oamenii vor accepta benevol limitarea drepturilor proprii la pensie. Această poziție a populației Moldovei nu diferă de ceea, ce cred cetățenii altor țări. Cu toate acestea, în cadrul sondajelor sociologice, nu a fost evaluată atitudinea respondenților față de consecințele posibile ale vârstei de pensionare constante: păstrarea mărimii mici a pensiei sau chiar micșorarea ei; creșterea însemnată a cotelor de asigurare individuale și a alocărilor de către angajatori pentru finanțarea sistemului de pensii.

Chiar și afirmația, că societatea este categoric contra majorării vârstei de pensionare, nu este percepută echivalent de către diferite grupe de vârstă. După cum atestă rezultatele anchetelor în alte țări (în special în Rusia), persoanele de vârstă de prepensionare au o atitudine negativă față de o astfel de perspectivă, deoarece pentru ei, aceasta este o amenințare nemijlocită. Oamenii de vârstă mijlocie, însă, manifestă o atitudine mult mai liniștită față de perspectiva majorării vârstei de pensionare [4]. Cu cât lucrătorul este mai tânăr, cu atât mai mică este teama față de majorarea vârstei de pensionare. Dar anume aceste grupuri de vârstă, și nicidecum pensionarii actuali, își vor asuma noile obligații sociale dacă vârsta de pensionare va fi majorată și durata activității de muncă va crește. Astfel, în contextul dat, părerea tinerilor este mai însemnată decât opinia persoanelor în vârstă.

Concluzii

1. Îmbătrânirea populației RM și stabilitatea financiară scăzută a sistemului de pensii determină necesitatea obiectivă de majorare a vârstei de pensionare. Posibilitatea acestei măsuri este în concordanță cu tendința de creștere a speranței de viață a populației, precum și creșterea numărului anilor supraviețuiți de actualii pensionari. Majorarea vârstei de pensionare poate manifesta doar un efect de scurtă durată. Dacă ne limităm doar la această măsură, atunci după o perioadă oarecare, problemele existente în prezent vor reapărea. De aceea este necesar de a efectua o reformă radicală a sistemului de pensionare, în rezultatul căreia majorarea vârstei de pensionare să devină unul dintre principalele elemente ale noului model de pensionare în țară.

2. Se consideră oportun de a majora vârsta de pensionare pentru bărbați până la 65 de ani, iar pentru femei – până la 60 de ani, adică de a o stabili în conformitate cu art. 41 din Legea nr.

However, the results of various sociological surveys really reflect the low interest of employers to hire employees approaching the retirement age. The question is: maybe preserving the low retirement age is the real cause of discrimination of workers close to the retirement age? If a man retains the right to stop working at the age 62 and a woman at 57, the position of the employer who prefers a relatively young employee became quite understandable. It is possible to invest in a younger worker, e.g., by training, expecting high returns, while a worker approaching the retirement threshold will not have time to return his employer investment. Thereby, preserving the low retirement age do not really defend, but, on the contrary, aggravates the situation in the labor market for workers approaching the retirement age, reducing their competitiveness.

3. Another argument against increasing the retirement age is rejection of this measure by the population. Indeed, it is difficult to expect people to agree voluntarily to limit their pension rights. This position of the Moldovan population is like to what think citizens in other countries. However, the population polls had not estimated respondents' attitudes to the possible implications of the immutability of the retirement age: low pensions, or even their reduction; a significant increase in individual fees and employer contributions to finance the pension system.

Even the assertion that the population is strongly opposed increasing the retirement age is varied depending of age groups. The results of surveys in other countries (including Russia) show that persons close to retirement age have a negative attitude toward such a perspective, because it is an immediate threat for them. But even middle-aged demonstrate a much more relaxed attitude to the prospect of increasing the retirement age [4]. The younger is the worker, the less is his fear about increasing the retirement age. These age groups, rather than current retirees, will assume the new social obligations, if the retirement age will be increased and the duration of working life will increase. Thus, in this context the opinion of young has more weight than the opinion of the elderly.

Conclusions

1. The aging of the population in Moldova and the low financial sustainability of the pension system makes an objective need to increase the retirement age. The possibility of this measure is consistent with the emerging trends of increased life expectancy of the population, as well as increasing the survival age of current retirees. However, raising the retirement age provides only short-term effect. If we perform only this action, then after a while the problems existing now will arise again. It is therefore necessary to carry out fundamental reform of the pension system, which would result in increasing the retirement age as one of the main elements of the new pensioning model in Moldova.

2. Retirement age must be installed in accordance with Article 41 of the Law Nr. 156-XIV of October 14, 1998, on State Social Insurance Pensions: 65 for men, and

156-XIV din 14 octombrie 1998. Este de dorit ca această măsură să fie realizată nu momentan, ci în regim gradual. RM dispune deja de o experiență în utilizarea schemei de majorare a vârstei de pensionare extinse în timp. În ceea ce privește nivelarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei (tipic pentru multe țări), este oportun să ne întoarcem doar la unele etape ale reformei pensionare.

3. Majorarea vârstei de pensionare este, în mare măsură, o decizie politică. Inițiată de către structurile statale, ea necesită în mod obligatoriu sprijinul societății civile. Este nevoie de un consens între diferite forțe politice, mișcări sociale, sindicate, patronate, organizații non-guvernamentale în vederea soluționării acestei probleme. De asemenea, este necesar un efort de explicare în rândurile populației, de informare vastă a cetățenilor cu privire la majorarea vârstei de pensionare, drept măsură nepopulară, și necesitatea absolută a acesteia în condițiile actuale, care, în cele din urmă, va contribui la îmbunătățirea sistemului de asigurare cu pensii din țară.

60 for women. This action should be carried out gradually, not simultaneously. Moldova already has an experience in using the extended time scheme of increasing the retirement age. As to the equal retirement age for men and women, which is typical for many countries, this problem should be posed on the next stages of the pension reform.

3. Decision to increase the retirement age is a political one. Initiated by the power structures, this solution requires necessarily the support of the civil society. The consensus is needed among different political forces, social movements, trade unions, employers, non-governmental organizations in solving this problem. It is necessary the deep explanatory work with the public opinion on the fact that increasing the retirement age is an unpopular but absolutely inevitable decision in the present circumstances, which will ultimately improve the pension system in the country.

Bibliografie/Bibliography

1. Barr N. (2000): Reforming Pensions: Myths, Truths, and Policy Choices. Working Paper № WP/00/139. IMF. August.
2. Demographic Yearbook, 2008: Department of Economic and Social Affairs. ST/ESA/STAT/SER.R/39. – 60th issue. – New York: United Nations, 2010, 903p. <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dybsets/2008%20DYB.pdf>.
3. Forța de muncă în Republica Moldova – ocupare și șomaj în anul 2010/Comunicare de presa BNS din 30.03.2011// <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=3355&parent=0>.
4. Гурвич Е. Реформа 2010г.: Решены ли долгосрочные проблемы пенсионной системы//Журнал новой экономической ассоциации. 2010. № 6. С.98-119// <http://www.eeg.ru/files/pensr10.pdf>, <http://journal.econorus.org/pdf/NEA-6.pdf>.